

فراز و فرود انصار النبی(ص)

انصار، یا انصار النبی(ص) لقب مسلمانان مدینه از تیره‌های اوس و خزرج که پیش از هجرت، با پیامبر اکرم(ص) هم پیمان شدند و پس از هجرت در حمایت و یاری آن حضرت و مهاجران، پایداری کردند.

انصار، یا انصار النبی(ص) لقب مسلمانان مدینه از تیره‌های اوس و خزرج که پیش از هجرت، با پیامبر اکرم(ص) هم پیمان شدند و پس از هجرت در حمایت و یاری آن حضرت و مهاجران، پایداری کردند.

خبرگزاری فارس - تاریخ: انصار، یا انصار النبی(ص) لقب مسلمانان مدینه از تیره‌های اوس و خزرج که پیش از هجرت، با پیامبر اکرم(ص) هم پیمان شدند و پس از هجرت در حمایت و یاری آن حضرت و مهاجران، پایداری کردند.

در دوره خلافت امیرالمؤمنین(ع) جایگاه خاصی نزد حضرت داشتند و آنان نیز همواره از ایشان حمایت می‌کردند. ه راquo& تَصَرَّ؛ laquo& به معنای یاری و یاری مظلوم در برابر دشمن است. این نام نخست به معنای لغوی آن، در توصیف مسلمانان مدینه از اوس و خزرج استعمال شد، اما سپس همچون اصطلاحی برای ایشان به کار رفت.

پیشینه اسلام در انصار

نخستین شخصی که از دو قبیله اوس و خزرج اسلام آورد، راquo& سوید بن صامت؛ laquo& از قبیله اوس بود که پس از بازگشت به یثرب در جنگ راquo& بُعَاث؛ laquo& به دست خزرجیان کشته شد. پس از آن جوانی به نام راquo& ایاس بن معاذ؛ laquo& اسلام آورد.

در حدود سال ۱۰ بعثت، شش نفر از خزرجیان با پیامبر(ص) در موسم حج دیدار کردند و اسلام را پذیرفتند.

سال بعد ۱۲ تن برای حج از یثرب به مکه رفتند و با پیامبر(ص) دیدار کردند و با او پیمانی بستند که به راquo& پیمان عقبه؛ laquo& اول مشهور شد. مطابق این پیمان، مسلمانان یثرب متعهد شدند که شرک نورزند، دزدی و زنا نکنند، فرزندان‌شان را نکشند، تهمت زنند و کار خلافی نکنند. پس از انعقاد این پیمان، پیامبر(ص)، راquo& مصعب بن عمیر؛ laquo& را برای تبلیغ اسلام به یثرب فرستاد.

از آن پس، شمار مسلمانان در آنجا روی به افزایش نهاد و از جمله راquo& سعد بن معاذ؛ laquo&، رئیس اوس اسلام آورد.

سال بعد، ۷۳ تن دیگر از اوس و خزرج به مکه رفتند و با پیامبر(ص) دیدار کردند و پیمان عقبه دوم را بستند و متعهد شدند که از پیامبر(ص) حمایت کنند.

هجرت پیامبر به مدینه

در سال ۱۳ پس از بعثت و به دنبال استقبال اهل مدینه از آئین پیامبر(ص)، ایشان، زمان را برای هجرت مناسب دید و مردم یثرب به گرمی و شکوه از او استقبال کردند و در میان خود جای دادند.

با ورود پیامبر(ص) به یثرب، بیشتر قبایل و مردم شهر اسلام آوردند و با پیامبر(ص) بیعت کردند و یثرب به نام مدینه النبی مشهور شد. به دنبال این مسئله و شکل زwnj& گیری جامعه اسلامی در مدینه، اختلافات دیرین میان اوس و خزرج نیز فروکش کرد.

مسلمانان مدینه از همین ایام به دو گروه تقسیم و شناخته شدند. مهاجران یا مسلمانانی که از مکه به مدینه مهاجرت کردند، و انصار یا مسلمانان مدینه که پذیرای پیامبر(ص) و یارانش بودند.

پیامبر(ص) چندی بعد، میان مهاجران و انصار پیمان برادری بست و انصار متعهد شدند که میان خود و مهاجران بر اساس عدالت، برادری و برابری رفتار کنند و در همه حال به یاری و کمک یکدیگر برخیزند.[۷]

در حوادث ۱۰ ساله پس از هجرت، انصار مسئولیت بیشتری برعهده داشتند و از آنجا که تعداد آنان بیشتر از مهاجران بود، تقریباً در همه پیکارها حضور ایشان چشمگیرتر بود. از این رو، پیامبر(ص) بارها خشنودی خود را از انصار ابراز کرد و روایات مربوط به آن، در منابع و مجامع حدیثی به عنوان مناقب انصار آمده است.

بهترین دلیل نزدیکی و اهمیت انصار نزد پیامبر اسلام(ص)، در سال ۹ قمری در غزه چنین مشخص شد. در این جنگ، پس از پیروزی مسلمانان، پیامبر(ص) همه غنایم را به قریش و دیگران بخشید و انصار سهمی نیافتند.

در این هنگام برخی از انصار از این کار پیامبر اظهار شگفتی کردند و حضرت در جواب آنها فرمود که وجود خود ایشان در میان انصار بهتر و با ارزش‌تر از این اموال است. انصار نیز خشنود شدند و پیامبر(ص) آنان را دعا کرد.

پیمان برادری و اخوتی که پیامبر(ص) میان بنی هاشم و انصار برقرار کرد، نشان دهنده دوستی عمیق آن حضرت با انصار است. سخنانی نیز از پیامبر(ص) نقل شده، که بر اساس آن، آنان را به صبر و شکیبایی در برابر حوادث دوران پس از خود فراخوانده است.

پس از پیامبر و دوره خلیفه اول

در روزگار پیامبر(ص) و پس از آن، هریک از دو گروه انصار و مهاجران به رغم برادری و برابری، تمایزات قبیله‌ای خود را حفظ کرده، گاه به تفاخر می‌پرداختند. آنها به ویژه پس از پیامبر(ص)، به صورت دو جریان تاریخی و سیاسی درآمدند و به رقابت پرداختند.

این رقابت در داستان سقیفه آشکار شد. در آن موقعیت، انصار پیش از همه در سقیفه گرد آمدند و عبادۀ را که از یاران خوشنام و بزرگ پیامبر(ص) و رئیس قبیله خزرج بود، نامزد خلافت کردند. اما برخی از مهاجران به مخالفت برخاستند و خلافت و ریاست را حق خود دانستند. هر یک از این دو گروه مناقب و خدمات و نزدیکی خود را به پیامبر(ص) یاد می‌کردند و خود را برای حکومت و زمامداری سزاوارتر می‌نامیدند.

زمانی که انصار در به دست گرفتن کامل قدرت، ناکام ماندند، پیشنهاد کردند که با مهاجران به صورت مشارکتی حکومت را به دست بگیرند. اما این راه حل آنان نیز راه به جایی نبرد و چون مهاجران غلبه یافتند، سعد بن عبادۀ که برای خلافت نامزد شده بود تسلیم مهاجران نشد و حتی تهدید به جنگ کرد.

به هر صورت انصار با ابوبکر بیعت کردند و برای جلوگیری از پراکندگی و تفرقه میان مسلمانان به همکاری با خلیفه پرداختند. در ۱۲ نیز زمانی که ابوبکر به حج رفت، عتده بن نعمان را به جای خود برای سرپرستی مدینه قرار داد.

در دوران خلیفه دوم

در زمان خلافت خلیفه دوم، وضعیت انصار همانند خلافت خلیفه اول بود و آنان در بعضی از جنگ‌ها شرکت می‌کردند. عمر نیز کم و بیش جانب انصار را نگه می‌داشت و در کارها با آنان مشورت می‌کرد؛ چنانکه درباره تعیین مبدأ تاریخ اسلامی با انصار رایزنی کرد و با اینکه هیچ یک از اعضای شورای که عمر برای تعیین خلیفه پس از خود برگزید، از انصار نبودند. اما خلیفه دستور داد انصار نیز در کار انتخاب خلیفه پس از او نظارت کنند.

با این حال عمر وقتی برای مسلمانان از بیت المال مقرری تعیین می‌کرد، امتیازات خانوادگی و سبقت در مسلمان شدن را اساس قرار داد و بر همین اساس، مهاجران را بر انصار مقدم داشت و در میان خود انصار هم، برای قبیله اوس که در بیعت با ابوبکر بر قبیله خزرج پیشی گرفته بودند، سهم بیشتری قرار داد.

قرائت خاص خلیفه از آیه ۱۰۰ سوره توبه که مبنایی برای برتری دادن مهاجران بر انصار توسط وی شده بود، اعتراض شدید ابی بن کعب را برانگیخت. قاری نامدار قرآن را بر انگیخت. ابی بن کعب نیز در مقابل، برای اثبات برابری انصار

با مهاجران و ذکر فضایل بسیارشان، به آیات دیگری از قرآن مجید از جمله آیات ۳ سوره جمعه (۶۲)، ۱۰ سوره حشر (۵۹) و ۷۵ انفال (۸) استناد کرده است.

برخی نیز معتقدند قاریان معتبر قرآن که عموماً از انصار بودند، به عمر پیشنهاد کردند که قرآن را جمع آوری کند، اما عمر نپذیرفت. [۲۳]

در دوران خلافت امام علی (ع)

در دوران خلافت امام علی (ع)، انصار از حامیان جدی و پرشور آن حضرت بودند و در بیشتر حوادث سیاسی و نظامی این عصر نقش داشتند؛ چنانکه امام علی (ع) در نامه zwnj ای به معاویه نوشت که مهاجران و انصار در بیعت با او یکدل بوده zwnj اند و اتفاق نظر داشته zwnj اند.

در پیکار صفین نیز چهره zwnj های برجسته انصار همچون laquo؛ برای بن عازب raquo؛، عبدالرحمان بن ابی لیلی raquo؛، خزیمه بن ثابت raquo؛ و laquo؛ زید بن ارقم raquo؛ شرکت داشتند و معاویه چنان خشمناک شد که به ملامت انصار پرداخت. علی (ع) به پیروی از پیامبر (ص) همواره از انصار پشتیبانی می zwnj کرد و گروهی از آنان نیز به صحت حدیث ولایت و واقعه غدیر شهادت دادند. [۲۶]

ارتباط با مهاجرین

اما میان انصار که آنان را یثربی می zwnj خواندند، و مهاجران که مکی نامیده می zwnj شدند، رقابت شدیدی جریان داشت. مهاجران، خود را خویشاوند پیامبر (ص) و نخستین مسلمانان می zwnj شماردند و بر انصار افتخار می zwnj کردند. انصار نیز گذشته از افتخارات دوره اسلامی، به یمانی و قحطانی بودن خود نیز افتخار می zwnj کردند.

شاعران انصار این افتخارات را به نظم می zwnj کشیدند و تبلیغ می zwnj کردند؛ از جمله حسان بن ثابت انصاری شاعر پرآوازه، اشعار بسیاری سرود و به ذکر مناقب انصار پرداخت و مکیان را مورد نکوهش و دشنام قرار داد.

در مقابل، مکیان به سبب برتری و غلبه سیاسی و اقتدار اجتماعی بر انصار برتری یافتند. این امر در مقرری که عمر برای مسلمانان قرار داد، مشخص شد.

در دوره معاویه

در روزگار معاویه، انصار بیشتر مورد سرزنش قرار گرفتند. زمانی که laquo؛ بُسر بن ابی اریطاة عامری raquo؛ فرمانده لشکر معاویه به حجاز حمله کرد و وارد مدینه شد، انصار را با تعبیری چون laquo؛ ابناء العیبد raquo؛ (فرزندان بردگان) و laquo؛ معشر الیهود raquo؛ (گروه یهود) خطاب کرد و آنان را تحقیر نمود. دشمنی معاویه با انصار تا حدی بود که همراه با عمرو بن عاص تلاش کرد تا عنوان انصار را رسماً براندازند، اما کاری از پیش نبردند.

در دوره یزید بن معاویه

یزید نیز به سرکوبی و تحقیر انصار ادامه داد و به laquo؛ کعب بن جعیل raquo؛ شاعر دستور داد تا انصار را هجو کند. در واقعه حرّه نیز که در سال ۶۳ ق روی داد، تعداد زیادی از مردم مدینه و از جمله ۱۷۳ تن از انصار کشته شدند و پس از رسیدن خبر پیروزی شامیان، یزید ابیاتی از اشعار laquo؛ ابن زبیری raquo؛ را که در روزگار مشرک بودنش در جنگ احد سروده بود را زمزمه می zwnj کرد، گویی انتقام جنگ بدر را از خزرجیان می zwnj گرفت. این وقایع و نیز سرکوب قیام laquo؛ ابن زبیر raquo؛، نیروی انصار را در هم شکست و بسیاری از ایشان به جنگجویان شمال آفریقا و اندلس و دیگر میدانهای جنگ پیوستند.